

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА СУДДІВ УКРАЇНИ

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА»

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ
ЗЛОЧИННОСТІ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ВІДПОВІДІ НА ВИКЛИКИ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Матеріали міжнародної наукової конференції

м. Харків, 5 травня 2022 року

Харків
«Право»
2022

УДК [343.2/.7:355.01](477)(082)
К82

Упорядкування та загальне редагування:
Ю. В. Баулін, Ю. А. Пономаренко

*Зміст опублікованих матеріалів відповідає змістові
поданих авторами рукописів*

Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану
К82 в Україні : матеріали міжнар. наук. конф., м. Харків, 5 трав. 2022 р. /
упоряд. та заг. ред.: Ю. В. Баулін, Ю. А. Пономаренко ; Нац. юрид.
ун-т ім. Ярослава Мудрого ; Нац. шк. суддів України ; Громад. орг.
«Всеукр. асоц. кримін. права» ; НДІ вивч. проблем злочинності
ім. акад. В. В. Сташиса. – Харків : Право, 2022. – 310 с.
ISBN 978-966-998-417-3

- © Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2022
- © Національна школа суддів України, 2022
- © Громадська організація «Всеукраїнська
асоціація кримінального права», 2022
- © Науково-дослідний інститут вивчення
проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса, 2022

ISBN 978-966-998-417-3

Рубашенко М. А.	
Публічні заклики до підтримки дій агресора та до співпраці з агресором: проблеми інтерпретації законодавчої новели.....	134
Погребняк С. П.	
Подолання колізії законів, що визначають підслідність кримінальних правопорушень за ст. 111–1 КК «Колабораційна діяльність»	138
Омарова К. Ч., Гранкіна В. І.	
Диверсія в умовах воєнного стану.....	12
Мовчан Р. О.	
Кримінально-правова новела про поширення військово значущої інформації (ст. 114–2 КК України): що варто враховувати громадянам та правозастосовцям і що не врахував законодавець	145
Будяченко О. М.	
Щодо напрямів вдосконалення правового забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про засоби відсічі збройної агресії Російської Федерації.....	153
Навроцький В. О.	
Кримінально-правове значення наявності/відсутності «відмітного знаку» у особового складу збройних сил	157
Рябчинська О. П.	
Правова оцінка порушення прав цивільного населення на окупованих територіях України	166
Хавронюк М. І.	
Щодо кримінальної відповідальності військовополонених, яких утримує Україна	172
Триньова Я. О.	
Про дотримання прав військовополонених у сучасній російсько-українській війні.....	177
Шепітько М. В.	
Застосування Римського Статуту Міжнародного Кримінального Суду та кваліфікація злочинів вчинених під час російської агресії в Україні.....	182
Харитонова О. В.	
Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, у війні рф проти України: правові аспекти	189
Політова А. С.	
Окремі питання кримінальної відповідальності за сексуальне насильство під час збройного конфлікту в Україні.....	202

*Будяченко О. М.,
к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального права
та кримінології Одеського державного
університету внутрішніх справ*

**ЩОДО НАПРЯМІВ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ НЕСАНКЦІОНОВАНОМУ
ПОШИРЕННЮ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЗАСОБИ ВІДСІЧІ
ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ**

Запровадження в Україні воєнного стану обумовило введення певних обмежень, зазнало обмежень і право на свободу інформації. Так, Законом Укра-

їни від 24 березня 2022 року №2160-IX «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації та направлення переміщеної зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану», Кримінальний кодекс України (далі – КК України) доповнено статтею 114–2, яка передбачає відповідальність за поширення інформації про направлення та переміщення міжнародної військової допомоги в Україну, інформації про переміщення, рух та розташування Збройних Сил України чи інших військових формувань (далі – відповідна інформація) [1].

Враховуючи реалії сьогодення та важливість забезпечення національної безпеки нашої країни, збереження територіальної цінності, таке нововведення є об'єктивно необхідним та своєчасним. Загальновідомим є те, що запорукою ефективної реалізації будь-якої правової норми, є її досконалість. Втім, кваліфікація протиправного діяння за статтею 114–2 КК України може ускладнюватися багатьма обставинами, серед яких кваліфікаційні ознаки цього діяння. Наведене вказує на актуальність заявленої теми дослідження.

Метою цього дослідження є обґрунтування напрямів вдосконалення правового забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про засоби відсічі збройної агресії Російської Федерації.

Так, однією із кваліфікаційних ознак діяння, передбаченого ст. 114–2 КК України є не розміщення (не поширення) відповідної інформації у відкритому доступі Генеральним штабом Збройних Сил України, Міністерством оборони України, Головним управлінням розвідки Міністерства оборони України чи Службою безпеки України або в офіційних джерелах країн-партнерів. Така редакція статті викликає питання щодо порядку встановлення органами досудового розслідування факту розміщення відповідної інформації в офіційних джерелах країн-партнерів. Допускаємо, що після виявлення факту несанкціонованого поширення відповідної інформації органи досудового розслідування мають встановити факт відсутності або наявності відповідної інформації в офіційних джерелах країн-партнерів. Враховуючи складність роботи органів досудового розслідування в умовах воєнного стану, а також існування великої кількості офіційних джерел країн-партнерів, які містять інформацію на різних мовах, встановлення окресленого факту вбачається непростою задачею і може стати перепоною у притягненні винних до відповідальності за скоєння злочину, передбаченого ст. 114–2 КК України. При цьому, презумпція невинуватості дозволяє особі, яка є підозрюваною або якій пред'явлено обвинувачення за ст. 114–2 КК України не надавати

доказів поширення відповідної інформації в офіційних джерелах країн-партнерів. Отже, нагальним є уточнення переліку офіційних джерел країн-партнерів, які можуть містити відповідну інформацію.

Більш того, не варто виключати випадки поширення неправдивої інформації про переміщення, рух та розташування Збройних Сил України чи інших військових формувань із метою введення в оману ворогу. Отже, органам досудового розслідування, окрім іншого, варто забезпечувати належними й допустими доказами дійсність інформації, яка була несанкціоновано поширена.

Наступний дискусійний аспект реалізації ст. 114–2 КК України обумовлений способом вчинення порушення, зокрема, поширення відповідної інформації. На наш погляд, таке поширення може відбуватися шляхом розміщення інформації у відкритих джерелах (пресі, соціальних мережах, радіо, телебачення, мережа Інтернет), викладення у заявах та листах певним особам, озвучення у виступах тощо. Втім, доказування факту вчинення такої дії може бути ускладнене ідентифікацією особи, яка поширила її у відкритих джерелах. Наприклад, у мережі Facebook не завжди відбувається підтвердження автентичності особи на підставі офіційних документів, не сприяє цьому і можливість придбання в Україні стартового пакета оператора мобільного зв'язку без пред'явлення паспорту тощо. Вбачається нагальною потреба у розробці заходів щодо забезпечення належної ідентифікації осіб у соціальних мережах.

Поряд із тим, на переконання фахівців Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України, статтею 114–2 КК України запровадження відповідальності як за первинне, так і вторинне розповсюдження інформації є надмірною криміналізацією; суб'єктом відповідальності може бути лише особа, яка розповсюдила цю інформацію вперше [2]. Вважаємо таке зауваження зайвим, адже у диспозиції статті йдеться саме про поширення, а не відкриття такої інформації невизначеному колу осіб. Більш того, саме неодноразове розміщення, або в інший спосіб доведення такої інформації до інших осіб становить найбільшу небезпеку для територіальної цілісності, інформаційної безпеки України та життя її громадян.

Окремої уваги вимагає і питання відмежування злочину, передбаченого ст. 114–2 КК України від інших кримінально каранних діянь. Найбільш дискусійним є відмежування від злочину, який передбачений ст. 328 КК України «Розголошення державної таємниці». Так, відповідно до Розділу II Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, який затверджено наказом Центрального управління Служби безпеки України від 23 грудня 2020 року № 383, до відомостей, що складають державну таємницю належить інфор-

мація про організаційно-штатну структуру, чисельність особового складу військових частин (установ) України, дислокацію, систему охорони, оборони, в особливий період (на воєнний час) [3]. Більш того, умисна передача такої інформації іноземній державі, іноземним організаціям або їх представникам може кваліфікуватися за ст. 111 КК України «Державна зрада» або за ст. 114 КК України «Шпигунство».

Про тотожність цих складів злочинів свідчить і зміст ч. 3 ст. 114–2 КК України, якою передбачена відповідальність за вчинення дії щодо поширення відповідної інформації, якщо вони спричинили тяжкі наслідки та не містять ознак державної зради або шпигунства. Міркування щодо того, які саме ознаки в цьому разі мають вирішальне значення, варто звернути увагу на наявність спеціального суб'єкта злочину, який передбачений ст. 328 КК України, а саме, особа, якій відомості, що містять державну таємницю, були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків.

На наше переконання, такий підхід є цілком зрозумілим, за винятком передбаченими цими статтями санкції. Зокрема, ч. 3 ст. 114–2 КК України за поширення інформації, що спричинило тяжкі наслідки, за відсутності ознак державної зради або шпигунства передбачена відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від 8 до 12 років, а за розголошення інформації, що становить державну таємницю, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, карається позбавленням волі на строк від 2 до 5 років. Вважаємо не конструктивним запровадження до загального суб'єкта відповідальності більш жорсткої санкції ніж до спеціального суб'єкта.

Враховуючи вищевикладене, важливими напрямками вдосконалення правового забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про засоби відсічі збройної агресії Російської Федерації є такі: 1) уточнення переліку офіційних джерел країн-партнерів, які можуть містити відповідну інформацію; 2) усунення чинників, які можуть призвести до ускладнення ідентифікації осіб у мережі Інтернет, особливо у соціальних мережах; 3) конкретизація суб'єкту злочину, який передбачений ст. 114–2 КК України, що може бути забезпечено недопущенням включення до його складу осіб, якій відомості, що містять державну таємницю, були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків.

Вдосконалення правового забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про засоби відсічі збройної агресії Російської Федерації з урахування запропонованих напрямів здатне значно підвищити дієвість практичної реалізації відповідальності за скоєння злочину, який передбачений ст. 114–2 КК України.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації та направлення переміщеної зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану: Закон України від 24 березня 2022 року № 2160-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160-20#Text> (дата звернення: 19.05.2022).

2. Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації та направлення переміщеної зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39273> (дата звернення: 19.05.2022).

3. Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю: наказ Центрального управління Служби безпеки України від 23 грудня 2020 року № 383. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052-21#Text> (дата звернення: 19.05.2022).